

NIEUWSBRIEF STICHTING 'DE GRIJPVOGEL'

Correspondentieadressen: Bovenweg 32, 8422DH Nijberkoop en info@stichtingdegrijpvogel.nl

Nummer 04/juni 2012

Nieuwsbrieven van de Stichting 'De Grijpvogel' beogen geïnteresseerden te informeren over wetenswaardigheden in het licht van het doel van de stichting en over onder handen zijnde initiatieven respectievelijk projecten. Ik stel het op prijs dat er naar hartenlust op de inhoud wordt gereageerd en er bestaat geen enkel bezwaar tegen dat de nieuwsbrieven ook worden doorgestuurd aan andere (potentieel) geïnteresseerden.

Frans Wuijts

ENKELE BERICHTEN

- Het plan is dat de gymzaal in Oldeberkoop in verband met de aanstaande bouw van het Multi Functionele Accommodatie zal worden gesloopt. Voorkomen zal moeten worden dat de fraaie gevelsteen op een muur van deze gymzaal verloren gaat. Ik heb betrokkenen hierop geattendeerd. Er is bereidheid getoond de gevelsteen zorgvuldig te laten uitnemen en reinigen dan wel herstellen en te herplaatsen op een gevel van het nieuwe gebouw.
- Met de heer Rikus Oswald van de Harlinger Aardewerfabriek ben ik afgelopen week een toer gaan maken om een aantal gevelstenen te bekijken: de scholen in Nijberkoop, Elsloo en Langedijke (oude en nieuwe school), Fochteloo en Oosterwolde (De Boekhorst en Radio Odrie). Op basis van deze eerste waarnemingen ter plekke doet hij de Stichting 'De Grijpvogel' binnenkort een voorstel voor een onderzoek van de 16 afzonderlijke gevelstenen, die door pottenbakker Anno Smith zijn gemaakt. In dit onderzoek zal hij per gevelsteen de huidige staat beoordelen. Tevens zal hij aangeven wat er aan onderhoud of herstel noodzakelijk is en wat dit gaat kosten.
- Het visitekaartje van de Stichting 'De Grijpvogel' en van deze nieuwsbrieven bevat het gemeentewapen met een groen terras. Deze variant wijkt af van het huidige gemeentewapen van de gemeente Ooststellingwerf. Ik meen dat de stichting daarmee niet in strijd handelt met de ministeriële circulaire van 3 september 1979 met betrekking tot 'Gebruik door derden van wapens van publiekrechtelijke lichamen'. Daarin staat min of meer dat er toestemming dient te worden gevraagd aan de gemeente, dan wel een verklaring van geen bezwaar voor het gebruik van het vigerende gemeentewapen. Ik heb de wethouder op de hoogte gesteld van mijn opvatting in dezen.

WEL OF GEEN GROEN TERRAS

In 1962 is volgens een document van de Gemeente Ooststellingwerf een gemeentewapen ontstaan waarbij het (groene) terras niet meer in het wapen is te zien. De 25^e maart 1818 stelde de Hoge raad van Adel het wapen vast, waarbij op de afbeelding van het wapendiploma de griffioen op een groen terras was geplaatst. Tot 1939 is volgens oud-burgemeester Oosterwijk (bron: De vrije natie der Stellingwerven 1952) het wapen

Vervolgblad nieuwsbrief Stichting 'De Grijpvogel'

ongemoeid gelaten. Het toenmalige gemeentebestuur wilde nogal ingrijpende wijzigingen aanbrengen, maar noch Hoge Raad van Adel, noch de minister van Algemene Zaken wilde het gemeentebestuur volgen. In 1962 werd volgens Oosterwijk opnieuw een verzoek gericht aan de Kroon tot wijziging van het wapen. Daarbij ging het o.a. over het weglaten van het terras. Gemeentebestuur en Hoge Raad van Adel waren beide van mening dat een fabelachtige figuur als de griffioen niet op een terras behoort te staan, te meer niet nu het oorspronkelijke wapen uit de 14^e en de 15^e eeuw evenmin een terras kende. Op 5 november 1962 antwoordt de minister van Binnenlandse zaken, dat er eigenlijk geen sprake is van een werkelijke wijziging, zodat er geen aanleiding is een Koninklijk Besluit uit te lokken. Aan de wensen van het gemeentebestuur – de gemeenteraad had er zich op 10 juni 1962 over uitgesproken – kon eenvoudig worden voldaan door de Hoge Raad van Adel te verzoeken een zogenaamd Kopie-diploma te vervaardigen. Aldus is geschied en op 6 december 1962 was het Kopie-diploma in het bezit van de gemeente en daarmee het thans geldende wapen. Uit het bovenstaande is me niet duidelijk geworden wat ten grondslag heeft gelegen aan het besluit van de gemeente in 1962. Is de oorspronkelijke zienswijze van de Hoge Raad van Adel gevolgd? Heeft de Hoge Raad van Adel haar zienswijze gewijzigd? Is de gemeente voorbij gegaan aan het besluit van de minister?

In dit verband is het interessant om binnen de kantoorruimtes van de gemeente Ooststellingwerf een zitje aan te treffen met een grote stoel waarvan op de rugleuning een gemeentewapen is aangebracht met een groen terras. Kan iemand iets meer vertellen over deze stoelen en weet iemand wie de maker hiervan is? Ondertussen ga ik zelf ook verder met het onderzoeken hiervan.

Van de 16 gevelstenen die ik in de gemeente heb aangetroffen, hebben er 8 een groen terras en eveneens 8 geen terras:

Met groen terras:

- Appelscha a/d Vaart
- Oude school Fochteloo
- School Haule
- Oude school Langedijke

Vervolgblad nieuwsbrief Stichting 'De Grijpvogel'

- Nieuwe school Langedijke
- Oude school Nijeberkoop
- Buttingaschool Oosterwolde
- Oostenburgschool Oosterwolde

Zonder terras:

- School Alle Wytseweg Appelscha
- Gymzaal Donkerbroek
- School Elsloo
- Dorpshuis Haulerwijk
- Gymzaal Oldeberkoop
- School Oldeberkoop
- Radio Odrie Oosterwolde
- Sportcentrum Boekhorst Oosterwolde

De wapens zonder grasgrond zullen volgens Rudolf J. Broersma, tekenaar van de Fryske Rie foar Heraldyk waarschijnlijk na 1962 zijn aangebracht (het jaar van de aanpassing van het wapendiploma). Die met de grasgrond (het groene terras) dateren al van daarvoor.

Ik heb het al eerder vermeld (zie bijvoorbeeld mijn eerste nieuwsbrief), dat over het groene terras de meningen verdeeld zijn:

- Heraldicus A.B. Dull tot Backenhagen (2009 †): 'Voorts is een twistpunt de groene grasgrond waarop de griffioen staat. In de vele slordige en vaak onjuiste wapenacten van de Hoge Raad van Adel staat zoals hier in die van Ooststellingwerf geen grasgrond beschreven terwijl diverse oude tekeningen deze wel geven als een geheel-de-schildvoet-vullende grasgrond. Moderne uitvoeringen van Ooststellingwerf doen het soms geheel zonder deze grond en nu de laatsten met een 'zwevende' -grasgrond los van de schildrand. De FRfH raadt aan om allerlei lukraak gefabriceer van wapens te voorkomen. Een dergelijk 'versieren' is in onze tijd uit de tijd'.

- Fryske Rie foar Heraldyk: 'Probleem is dat de Hoge raad van Adel geen aantekeningen meer heeft van de wijziging in 1962 en dus nog steeds de oude tekening met de grasgrond handhaaft. Zie het boek Gemeentewapens in Nederland 1989 VNU. Ook: <http://www.ngw.nl/heraldrywiki/index.php?title=Ooststellingwerf>
- Dr. T.H. Oosterwijk, oud-burgemeester Ooststellingwerf (1965-1985): 'Gemeentebestuur en Hoge Raad van Adel waren beide van mening, dat een

Vervolgblad nieuwsbrief Stichting 'De Grijpvogel'

fabelachtig figuur als de griffioen niet op een terras behoort te staan, temeer niet nu het oorspronkelijke wapen uit de 14^e en 15^e eeuw evenmin een terras kende.

Bron: 'De vrije natie der Stellingwerven' 1952.

- Christoph E.G. ten Houte de Lange, directeur Nederlands Instituut voor Genealogisch en Heraldisch Onderzoek in Zeist: 'Wel aardig vind ik de groene grond (terras), waardoor de griffioen niet zweeft'.

Mijn eigen voorkeur (voor zover die er toe doet): mèt groen terras, zoals op het oude schooltje in Nijberkoop.

MEER OVER POTTENBAKKER ANNO SMITH

Op zoek naar meer informatie op het internet over de maker van de gevelstenen met de grijpvogel, de Groninger Pottenbakker wijlen Anno Smith (1915-1990), stuitte ik op de weblog van Antiquariaat Berger en De Vries aan de Pelsterstraat in Groningen. Daar was van zaterdag 1 mei t/m 19 juni 2010 een tentoonstelling van zijn gebruiksaardewerk.

Ik lees daar o.a.: 'De getoonde keramische stukken werden door Smith geproduceerd in de periode 1937 tot ca. 1950. Er worden onder meer zo'n 80 objecten tentoongesteld waarvan enkele stuks ook ter verkoop zijn. Als keramist werd Anno Smith met name bekend vanwege zijn versieringen van naoorlogse woningbouw in Groningen. Bijvoorbeeld flats, scholen en bedrijfsgebouwen werden door hem versierd met figuratieve keramische plaquettes en

Vervolgblad nieuwsbrief Stichting 'De Grijpvogel'

sculpturen. Deze zogenaamde portiekkeramieken zijn in Groningen vooral te vinden in de West-Indische Buurt en in de Rivierenbuurt. In totaal zijn er meer dan 120 van in de stad te vinden'....'Een bijzondere stuk, een keramieken bord is ter gelegenheid van de tentoonstelling ter beschikking gesteld door gemeenteraadslid en Smith-verzamelaar Jacob Bolhuis. Ook een bijzondere aquarel stamt uit zijn collectie. Er zijn maar heel weinig aquarellen van Smith bekend'.

Anno Smith was blijkbaar een veelzijdig kunstenaar en aangezien ik meer over hem wilde weten, belde ik Jacob Bolhuis. Die was positief verrast dat er bijna twee jaar later plotseling op een zaterdagavond iemand hem over Smith belde. Het werd even een plezierige en interessante uitwisseling van informatie en ervaringen. Bolhuis vertelde me onder andere dat hij er op een heel toevallige wijze achter kwam dat het oorspronkelijke atelier van Smith nog geheel in tact zou zijn achter zijn oorspronkelijke oude huis aan de Veenweg in de buurt van het Martini Ziekenhuis in Zuid-Groningen. Mogelijk komt er binnenkort een kans om het samen te bezoeken.

Bolhuis bracht me ook in contact met Jaap Ekhart, een echte Anno Smith-kenner. Op zijn website vermeldt hij over zich zelf:

'Mijn naam is Jaap Ekhart en ik gids u langs architectuur, cultureel erfgoed en kunstuitingen in de openbare ruimte. Iedereen kan bij me terecht: kenner, leek, jong en oud. Ik spreek ieders taal en sta bekend als een enthousiast verteller. Naast het leiden van excursies adviseer en begeleid ik docenten in het basis en voortgezet onderwijs, verzorg ik lezingen en ben ik schrijver. Na de Pedagogische Academie studeerde ik kunstgeschiedenis. Door mijn onderwijsachtergrond kan ik op onderhoudende en toegankelijke wijze informatie overdragen'.

Jaap Ekhart is inderdaad grondig op de hoogte van het werk van Anno Smith. Hij blijkt ook de gevelstenen van het Wapen van Ooststellingwerf goed te kennen en heeft er een aantal jaren geleden diverse van bekeken. Helaas kon hij me echter over de ontstaansgeschiedenis niet veel vertellen. Een enkele keer heeft hij nog wel eens een ontmoeting met de dochter van Smith. We hebben afgesproken contact met elkaar te houden.